

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.п.н. Георги Любенов Манолов
Университет за национално и световно стопанство

на материалите, предоставени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „доцент“
на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

по област на висше образование 3 „Социални, стопански и правни науки“
професионално направление „Политически науки (избори и избирателни системи)“

В конкурса за „доцент“, обявен в „Държавен вестник“, бр. 40 от 14 май 2021 г. и на интернет страницата на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Политически науки и национална сигурност“ към Факултета по икономически и социални науки, участва като единствен кандидат гл. ас. д-р Даниела Добрева Пастърмаджиева от посочената катедра.

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

Представеният от гл. ас. д-р Даниела Добрева Пастърмаджиева комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с „Правилника за развитие на академичния състав на ПУ“ и включва всички необходими документи, които се изискват за провеждане на конкурса.

Кандидатът гл. ас. д-р Даниела Добрева Пастърмаджиева е приложил общо 42 научни труда, от които 1 монография (издадена в книга), 2 учебни помагала, 3 студии (и трите в съавторство), 16 статии (от тях 11 в съавторство) и 20 доклада (от 3 национални и 17 международни конференции). Всички предоставени трудове са извън темата на докторската дисертация, обнародвани са след нейната защита и отговарят на проблематиката на конкурса.

Познавам лично настоящия кандидат още като студент в УНСС – София и като неин бивш преподавател имам отлични впечатления от научната ѝ подготовка. Такава е оценката ми и за преподавателската ѝ работа като главен асистент и доктор, в което тя проявява сериозно отношение към обучението на студентите, поднасяйки учебния материал на високо професионално равнище.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата

Участникът в конкурса взема активно участие в цялостната учебно-преподавателска дейност като преподавател съобразно приетите изисквания на университета. Д-р Даниела Пастърмаджиева има осигурена пълна преподавателска натовареност от 150 часа лекции (от които минимум 45 ч. са по спецификата на професионалното направление) по учебните дисциплини – избори и избирателни системи, политическа култура, сравнителни политически изследвания и др. Впечатлява и непосредствената работа със студенти, разработката на обучителни курсове и участието в различни видове проекти, което обогатява както учебната, така и научноизследователската дейност на кандидата.

В настоящия конкурс гл. ас. д-р Даниела Добрева Пастърмаджиева е предоставила като основен труд за рецензиране монография на тема „Мажоритарната избирателна система и развитието на обществото“, чиято оценка ще направим в последващото изложение.

Монографичният труд под горното заглавие е в обем 223 стандартни страници, като в структурно отношение се състои от увод, три глави (всяка с отделни параграфи), заключение, литература (121 цитирани източника на кирилица и латиница), както и 60 приложения.

Още в началото ще подчертаем, че в разработката авторът педантично е предложил систематизирана и логически добре построена структура на изложението, което е видно от увода, в който точно е формулирана основната цел на изследването: да се установи дали държавите с мажоритарна избирателна система (МИС) са по-развити от тези, използващи пропорционални или смесени, и съответно каква е корелацията между избирателната система и степента на развитие на държавата в най-важните социални сфери. В зависимост от това са поставени и няколко конкретни изследователски задачи: извеждане на обща концептуална рамка на електоралното инженерство като понятие и неговата практическа реализация; изследване на дебата за въвеждане на мажоритарна избирателна система в България (след 1989 г.); проучване на опита на балканските държави при прилагането на мажоритарната избирателна система; представяне на емпирични данни за развитието на избирателните системи в държавите; анализ и обобщение на акумулираните теоретични и емпирични данни; и изготвяне на прогнози за МИС относно нейното въвеждане в България и евентуалните положителни резултати (обществени, икономически, политически) за страната.

Теоретичната реализация на тези задачи намира конкретно разработване в първата глава на труда, която приоритетно има методологически характер. В нея детайлно е представена концепцията за електоралното инженерство, като са разгледани редица въпроси, свързани с неговата съвкупност, цели, фактори, резултати и т.н. В контекста на взаимодействието с типовете избирателна система подходът в случая не е палиативен, а интердисциплинарен, защото електоралното инженерство се разглежда в широк спектър, в който намират своето място значимостта на политическата система, степента на икономическото развитие, устойчивостта на политическия режим и пр. като важни фактори за протичането на един или друг избирателен процес. Използван е и богат арсенал от най-разнообразни методи и подходи – исторически, сравнителни, интердисциплинарни, статистически и др., чрез които анализът в труда действително придобива по-голяма цялостност и дълбочина. В този смисъл са посочени последиците от прилагането на типовете избирателна система в политическия живот, което още повече доразвива и разширява палитрата на разглеждания научен проблем. Изобщо в тази глава проличава високо равнище на теоретична зрелост и задълбочено познаване на материята, което е сериозен плюс за автора на монографията.

Въз основа на посочения методологически инструментариум във втора глава е направена подробна дисекция на българския дебат за въвеждането на мажоритарен избор след демократичните промени от 1989 г., при това не само като изолиран случай, а в рамките на Балканския полуостров и на европейския опит в това отношение. Представянето на този дебат се отличава с две характерни особености: едната е, че той не е суховат, тъй като не е вместен само и единствено в правните изисквания на мажоритарния избор; и другата е, че той е интерпретиран през призмата на политическото, икономическото и социалното развитие на България в зависимост от конкретни политически процеси в страната (например конфронтацията комунизъм – антикомунизъм през 90-те години на XX век, с. 81 – 87 и др.). С други думи подробно са открити позитивите и негативите на мажоритарната избирателна система в изостреното тогава идеологическо противоборство, и то без проява на пристрастия или теоретични забежки вляво или вдясно. Това е видимо постижение на автора, което говори за задълбочено владеене на материята и анализ на фактите и обстоятелствата такива, каквито са, а не каквито ни се иска да бъдат.

В последната, трета, глава на труда авторът значително разширява обхвата на изследването в представения модел за оценка и развитие на обществото чрез представяне на съответни изборни правила и изборни системи в 183 държави. Ценното в разкритията на този

модел произтича от обстоятелството, че емпиричните резултати са получени посредством различни видове индекси – за демократичност, за свобода по света, за най-слабо развити държави, за човешко развитие, за върховенство на закона и др. (общо 8 на брой), вследствие на което се установяват определени зависимости. Според тях пропорционалната избирателна система в държавите показва по-добри резултати от тези с мажоритарна избирателна система. И не само това – в границите на модела е извлечен и анализиран огромен емпиричен, статистически и електорален материал, който много сполучливо е интерпретиран, за да се получи обективно представяне на резултатите по всеки от индексите.

В заключението на монографичния труд (с. 173 – 177) са направени основни изводи, произтичащи от тематиката, като са посочени по-съществените приносни моменти на монографията.

Наред с изложеното дотук ще формулираме и няколко други същностни достойнства на настоящия труд, които според нас също имат важен приносен характер.

Едно от безспорните достойнства на монографията е въвеждането, обосноваването и разработването на понятието „електорално инженерство“ в българската политическа книжнина. Това е определена иновация в развитието на теорията изобщо (политологическа, правна, социологическа), защото директно се отнася до корелацията електорално поведение – избирателни системи в зависимост от цялостното развитие на съответната държава – социалното, икономическото и т.н.

Не можем да не изтъкнем и важното значение на модела за оценка на развитието на обществата според типа избирателна система и респективно получените резултати от неговото апробиране в различните държави. При това за неговото разработване са използвани комплекс от индекси и индикатори, които съществено допринасят за разширяване на този анализ като научна цялост и пълнота, придавайки му, разбира се, стойностен завършек.

Като определен принос може да се посочи изключително задълбоченият сравнителен анализ на приложението на мажоритарната избирателна система в множество държави по света, в които справедливо са отчетени позитивните и негативните страни на системата. Толкова глобална сравнителна характеристика към момента отсъства в специализираната литература у нас, за което авторът следва да бъде поздравен.

И последно, не бива да се пропуска и друго достойнство на монографията, което е от практикоприложно естество, защото тя в сегашния си вид може да служи като ценен теоретичен източник за избирателните системи и като полезно практическо пособие за всички, интересувачи се от тази материя, – учени, студенти, журналисти, политици, общественици и др.

3. Критични бележки и препоръки

Първо. Трудът би спечелил много повече, ако в него беше направен специален сравнителен анализ на предимствата и недостатъците на мажоритарната и пропорционалната избирателна система (сега има подобно, но кратко съпоставяне само на с. 70). Така биха се открили още по-релефно приликите и отликите между системите в контекста на настоящата проблематика (вкл. и при отразяване на дебатите за мажоритарния вот у нас). В този смисъл считаме, че следва да се помисли и за преформулиране на тезата на труда, понеже в сегашния си вид тя по-скоро звучи като извод, а не като научна теза.

Второ. На определени места в монографичното изложение в известна степен е нарушен балансът между политологическите и правните знания (и тълкувания) за изборите и избирателните системи като теоретични постановки. Вярно е, че в редица случаи материята от тези науки взаимно се преплита, но вярно е и другото – че тя може още по-детайлно да се прецизира, като по-ясно се разграничи политическото от правното в нея.

Трето. Критиката и критичните акценти в монографията, особено в нейната теоретична част (например в почти цялата първа глава), са твърде недостатъчни, поради което на

моменти се губи и авторовото мнение по отделните тези и концепции. Затова, разбира се, би следвало да се помисли при бъдеща преработка (и издание) на труда, освен да се засили критичността, и да се игнорират някои елементи на преразказ, съществуващи на места в сегашното изложение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, предоставени от гл. ас. д-р Даниела Добрева Пастърмаджиева отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ), „Правилника за прилагане на ЗРАСРБ“ и съответния правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатът в конкурса е представил достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“. В работата на кандидата има оригинални и приложни научни приноси, които са получили международно признание, като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства (списания, сборници и др.). Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на гл. ас. д-р Даниела Добрева Пастърмаджиева е **несъмнена**.

Постигнатите от гл. ас. д-р Даниела Добрева Пастърмаджиева резултати в учебната и научноизследователската дейност **напълно съответстват** на специфичните изисквания на Факултета по икономически и социални науки, приети във връзка с „Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ“.

След запознаването с предоставените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни, научноприложни и приложни приноси намирам за основателно да дам своята **положителна оценка** и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Факултета по икономически и социални науки за избор на гл. ас. д-р Даниела Добрева Пастърмаджиева на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по професионално направление „Политически науки (избори и избирателни системи)“.

5.IX.2021 г.

Изготвил становището:

(проф. д.п.н. Георги Манолов)